

AL MEER DAN 40 JAAR EEN KUNST OP ZICH

KUNST AAN DE DIJK KORTENHOEF

Nicolas van Poucke

Pianoconcert

Donderdag 28 september 2023

Programma en toelichting

Biografie:

Pianist Nicolas van Poucke is een volbloedromanticus in de 21e eeuw. Met zijn formidabele techniek en vurige spel is hij de ideale vertolker van het prachtige programma dat hij in ons Oude Kerkje te Kortenhoef ten gehore brengt.

Geboren in een muzikaal gezin in Baarn begint Nicolas op zesjarige leeftijd met pianolessen. Zijn vader is trompettist, moeder altviolist en Nicolas maakt al zo lang als hij zich kan herinneren muziek met zijn zus, celliste Ella van Poucke. In 2006 wint hij zowel het Prinses Christina Concours als het Steinway Internationaal Piano Concours. In 2009 is hij laureaat van de European Union Piano Competition en in 2010 van de YPF Piano Competition. Aan het Conservatorium van Amsterdam studeert Nicolas bij David Kuyken en Jan Wijn.

Na op zijn dertiende een veelgeprezen recital te geven in een uitverkocht Concertgebouw is Nicolas veelvuldig te gast bij verschillende orkesten op de internationale podia, waaronder recentelijk bij het Nederlands Kamerorkest en in Londen bij Chineke! Orchestra. Midden in de lockdown start Nicolas een Schumann-project dat resulteert in een lovend ontvangen album voor het high-end muzieklabel TRPTK. En hij geeft een reeks livestream-recitals vanuit Het Concertgebouw, Muziekgebouw aan 't IJ en de Royal Festival Hall. Afgelopen voorjaar nam hij een live recital van twee Beethoven-sonates op bij record label Night Dreamer.

Programma:

Jan Pieterszoon Sweelinck (1561-1621):

Variaties op het thema 'Mein junges Leben hat ein End'

Claude Debussy (1862-1918):

Images Boek I

Reflets dans l'eau,

Hommage à Rameau

Mouvement.

Pauze

Mozart (1656-1691):

Sonate in D, KV 311:

Allegro con spirito

Andantino con espressione

Rondeau

Rachmaninoff (1873-1943):

Moments musicaux op. 16

Andantino

Allegretto

Andante cantabile

Presto

Adagio sostenuto

Maestoso

Toelichting

Jan Pieterszoon Sweelinck: Variaties op het thema 'Mein junges Leben hat ein End'

Er is maar één Nederlandse componist wiens portret ooit op een bankbiljet werd afgedrukt en dat is Jan Pieterszoon Sweelinck (1561 -1621) uit Deventer. Hij was het boegbeeld van het roze 25 gulden biljet uit de jaren zeventig. Maar zijn ernstige hoofd, priemende ogen en keurig onderhouden baardje, prijkte ook op een postzegel uit 1935 in de serie Zomerzegels. Daarop ziet de maestro er wat nog wat jonger en menselijker uit, zijn linkerhand komt in beeld en hij kijkt een beetje melancholiek. Zou dat het moment zijn waarop hij zijn wereldse variatiereeks '*Mein junges Leben hat ein End*', gebaseerd op een Duits volksliedje, heeft gecomponeerd? De belangrijkste componist van de Vroegmoderne Tijd, de periode die de overgang markeerde tussen de Renaissance en de Barok, was behalve componist en organist ook klavecijnist, muziekpedagoog, muziekorganisator en ensembleleider. Zijn vader was een gewaardeerd organist van de Lebuïnuskerk in Deventer, maar in 1564 kreeg hij een betere aanstelling in de Oude Kerk (voorheen Sint-Nicolaaskerk) in Amsterdam, waar ook Jan Pieterszoon al op zijn 15^e vaste organist werd. Gereisd heeft de begaafde Sweelinck jr. niet of

nauwelijks, maar er kwamen veel bekende musici naar Amsterdam, waar Sweelinck al gauw de 'Amsterdamse Orpheus' werd genoemd.

Of hijzelf in Italië is geweest is onduidelijk, maar hij was wel in het bezit van de compositie-traktaten van de Venetiaanse Gioseffo Zarlino en zijn fantasia's en toccata's zijn verwant met de klaviercomposities van Andrea Gabrieli, de organist van de San Marco. In zijn muziek zijn ook elementen van Engelse virginalisten als John Bull en de Spaanse orgelstijl te herkennen. De invloed van Sweelinck strekte zich uit tot ver over de landsgrenzen. Men gaat ervan uit dat hij o.a. Buxtehude en J.S. Bach heeft beïnvloed met zijn luisterrijke orgelwerken.

Sweelinck bewoog zich vrijelijk in het milieu van rijke, kunstlievende en intellectueel geaarde kooplieden. Hij trad regelmatig op in Amsterdamse grachtenpanden, als klavecimbelvirtuoos of als leider van zijn 'Collegium Musicum.' Wellicht componeerde hij zijn acht variatiereeksen op wereldlijke liederen wel met dit soort avonden in gedachten. De bijna romantisch aandoende sfeer van '*Mein junges Leben hat ein End*' is weemoedig, maar het compositorische raffinement van de variaties stelt daar weer instrumentale vreugde tegenover. Het eerste couplet van dit polyfoon gezette Duitse volkslied luidt:

*Mein junges leben hat ein end,
mein freud und auch mein leid,
Mein arme seele soll behend
Scheiden von meinem leib.
Mein leben kan nicht länger stehn,
Es ist sehr schwach, es muß vergehn,
Es fährt dahin mein freud.*

Claude Debussy: Images Boek I

Na de voltooiing van zijn eerste drie *Images Boek I* schreef Claude Debussy (1862-1918) aan zijn uitgever, Jacques Durand: 'Zonder valse trots voel ik dat deze drie stukken goed bij elkaar passen, en dat ze hun plaats zullen vinden in de literatuur van de piano ... links van Schumann, of rechts van Chopin ...' De eerste drie van zijn in totaal zes *Images* ontstonden tussen 1901 en 1905. De drie delen van Boek II werden gecomponeerd in 1907. De titels van *Boek I* spreken al meteen tot de verbeelding: *Reflets dans l'eau*, *Hommage à Rameau* en *Mouvement*.

Reflets dans l'eau is een van de vele stukken die Debussy schreef over water, in het bijzonder over het licht dat weerkaatst op het oppervlak ervan. Het stuk schiept een beeld van water dat niet helemaal stilstaat, dan snel gaat stromen en tenslotte weer afneemt in beweging. De componist ontdekte talloze nieuwe klankkleuren om dit gegeven in vorm te vatten. Om het bewegende water uit te beelden gebruikte hij technieken als arpeggio, pedaalpunt, staccato, tremolo en glissando. *Hommage à Rameau* is een meer ingetogen werk, dat gebaseerd is op een sarabande, van origine een oude Mexicaanse dansvorm in 3/2 maat, die veel in de barokmuziek gebruikt werd. Zo heeft J.S. Bach schitterende *Sarabandes* geschreven. Debussy schreef het stuk ter ere van de nagedachtenis van de barokcomponist Jean-Philippe Rameau. *Mouvement* is de meest abstracte benaming van de drie stukken. Het is een perpetuum

mobile, wat betekent dat het is opgebouwd rond een voortdurend in beweging zijnde stroom van snelle noten.

Mozart: Sonate in D, KV 311

Wolfgang Amadeus Mozarts (1756-1791) componeerde zijn *Piano Sonate nr. 9 in D groot, K. 311* toen hij met zijn ouders en zus Nannerl op weg was naar Parijs. Onderweg werd een bezoek gebracht aan Augsburg en Mannheim in november en december 1777. In Augsburg ontmoette Mozart zijn nichtje Maria Anna Thekla, op wie hij op slag verliefd werd en waarmee hij een pikante correspondentie begon. In Mannheim maakte hij kennis met het destijds toonaangevende hoforkest, dat met zijn verfijnde manier van musiceren als een soort wegbereider voor het Weense Classicisme fungeerde. In Mannheim werd Mozart ook verliefd op de zangeres Aloysia Weber, met wiens zusje Constanze hij later zou trouwen.

Het openingsdeel van de *Sonate nr. 9*, het *Allegro con spirito*, is geschreven in sonatevorm. Op een quasi-orkestrale opening volgt een rustiger tweede thema in de dominante toonsoort (A-groot). De doorwerking is bijna volledig gebaseerd op de laatste vier maten van de expositie. Het tweede deel, het *Andantino con espressione*, kent een episodische structuur A-B-A-B-A-coda. De melodie van het tweede thema is zachtjes versierd met syncopen, begeleid door gebroken akkoorden in de linkerhand. Het slotdeel, het *Rondeau*, is technisch het meest veeleisende deel van *de Sonate nr. 9*. Het is opgezet als een rondo, met een korte episode in mineur, waarna een langzame cadensachtige passage met een snel stijgende chromatische toonladder de muziek weer terugleidt naar het eerste thema. In deze passage is het begin van het hoofdthema van het beroemde langzame deel van het *Pianoconcert nr. 21 in C groot, K. 467* te herkennen, acht jaar voordat Mozart dat concert in 1785 daadwerkelijk zou schrijven.

Rachmaninoff: Moments musicaux op. 16

In de herfst van 1896 was de financiële situatie van de 23-jarige Serge Rachmaninoff (1873-1943) allesbehalve rooskleurig, nadat hij tijdens een treinreis van zijn geld was beroofd. Zo kwam de componist onder druk te staan om snel geld te verdienen. Aan de Russische componist Aleksandr Zatayevich schreef hij: 'Deze voortdurende financiële druk is aan de ene kant heel gunstig, want voor de 20e van deze maand moet ik zes pianostukken schrijven.' Dat resulteerde in de zes *Moments musicaux op. 16*, die Rachmaninoff allemaal in oktober en december 1896 voltooide en opdroeg aan Zatajevitsj. Ondanks de haastige omstandigheden waarin ze ontstonden, getuigen de zes *Moments musicaux* van Rachmaninoffs vroege virtuositeit. Het zesdelige werk wijst vooruit naar de kwaliteit van zijn rijpere werken.

Elk deel van de *Moment musicaux* is gebaseerd op een muzikale vorm die kenmerkend is voor een muzikaal tijdperk uit het verleden. De vormen die erin voorkomen zijn de nocturne, het lied zonder woorden, de barcarolle, een virtuoze étude en een thema met variaties. De individuele stukken zijn beschreven als 'echte concertwerken, die het best tot hun recht komen op een podium en met een concertvleugel.' Hoewel ze gecomponeerd zijn als onderdeel van een reeks, staat elk stuk op zichzelf als een concertsolo met individuele

thema's en stemmingen. De zes stukken omvatten een grote verscheidenheid aan thema's, variërend van de treurmars van nummer drie tot de canon van nummer zes. Zo karakteriseren de *Moments musicaux* zowel Rachmaninoffs terugkeer naar als de evolutie van het repertoire voor piano solo.

In een interview uit 1941 verklaarde Rachmaninoff: 'Wat ik probeer te doen wanneer ik mijn muziek opschrijf, is de noten eenvoudig en direct datgene te laten zeggen wat in mijn hart is terwijl ik componeer.' Ook al werden de *Moments musicaux* haastig geschreven, de stukken vatten Rachmaninoffs kennis van pianocompositie tot dan toe wel haarfijn samen. Het *Andantino* opent de reeks met een lange, bespiegelende melodie die zich ontwikkelt tot een snelle climax. Het tweede stuk, *Allegretto*, onthult Rachmaninoffs meesterschap op het gebied van de pianotechniek. Het *Andante cantabile* vormt een contrast met de omringende stukken. Dit deel werd door de componist expliciet 'treurmars' en 'klaagzang' genoemd. Het *Presto* put inspiratie uit verschillende bronnen, waaronder de *Preludes* van Frédéric Chopin, om een explosie van melodische intensiteit te bewerkstelligen. Het vijfde deel, *Adagio sostenuto* is een adempauze in barcarolle-vorm, waarna de finale, het *Maestoso*, de set afsluit in een pompeuze driedelige structuur.

Met dank aan Wenneke Savenije